

BARNFAMILJER FLYTTAR TILL LANDET

Trots en kraftig befolkningsminskning i landets gles- och landsbygdsområden ser Glesbygdsverket förstärkta tendenser när det gäller flyttningar *till* landsbygden i vissa åldersgrupper. Det totala antalet inflyttare till den svenska gles- och landsbygden uppgick under 1999 och 2000 till sammanlagt 400 000 personer. Ännu fler flyttar därifrån, främst ungdomar som flyttar till universitets- och högskoleorter för att utbilda sig. Men barnfamiljerna flyttar oftare till landsbygden än därifrån. Det visar Glesbygdsverkets Årsbok 2002, som presenterades i början av juni.

– Att kunna locka med attraktivt landsbygdsboende kan faktiskt vara ett sätt att konkurrera om den arbetskraft som snart kommer att vara en bristvara i det åldrande Sverige. Därför är det glädjande att regionala och lokala företrädare börjar inse vilken attraktionskraft landsbygden har för många människor, säger Pia Enochsson, generaldirektör.

I Årsbok 2002 har Glesbygdsverket uppdaterat och fördjupat de tidigare flyttstudier som visat att det bland 30-64-åringar är fler människor som flyttar till gles- och landsbygder än som flyttar därifrån. Denna trend har förstärkts under de senaste två åren.

Med en mer detaljerad åldersindelning kan vi nu konstatera att det är åldersgrupperna 30-39 år och 0-15 år (alltså barnfamiljerna) som flyttar till den tätortsnära landsbygden medan inflyttningen till glesbygdsområden, på längre avstånd från större tätorter, är störst i åldersgruppen 50-64 år.

– Totalt sett är det dock en fortsatt negativ befolkningsutveckling, främst i skogslänens inland. Det beror bland annat på att det föds så få barn och att många ungdomar flyttar, säger Jan Molde, analyschef.

VIKTIGA VÄRD-CENTRALER

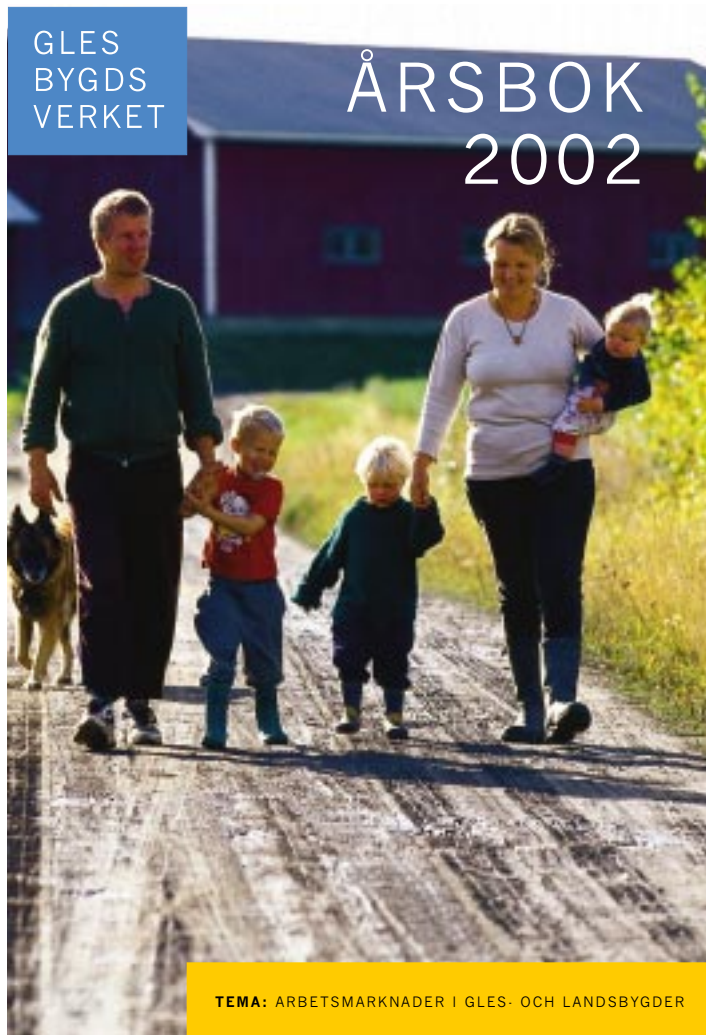
I Årsbok 2002 presenterar Glesbygdsverket den första kartläggningen någonsin om tillgänglighet till vårdcentraler och BB-avdelningar, vilket är viktiga serviceinrättningar för just barnfamiljerna. När det gäller vårdcentraler har 0,5 procent av befolkningen i landet längre än tre mil till närmaste vårdcentral. 76 procent av Sveriges kvinnor har mindre än tre mil till närmaste BB, men de regionala skillnaderna är mycket stora. Exempelvis har var femte kvinna i Norrbottens län mer än 10 mil till närmaste BB.

SKOLFRÅGAN EN UTMANING

När det gäller skolor så har antalet nedläggningar inte varit så stort som befarats. Antalet låg- och mellanstadieskolor har endast minskat marginellt och skolor med högstadiundervisning har till och med ökat i de tätortsnära landsbygdsområdena.

GLES
BYGDS
VERKET

ÅRSBOK
2002

TEMA: ARBETSMÄRKNADE I GLES- OCH LANDSBYGDER

FOTO: FREDRIK HERRANDER

– För att förstärka trenden med barnfamiljer som flyttar till landet är det mycket viktigt att kunna erbjuda bra skolor inom rimliga avstånd. Att finna former för detta i områden med svagt elevunderlag kommer att vara en av de stora utmaningarna för många kommuner i landet de närmaste åren, säger Pia Enochsson.

Årsbok 2002 innehåller också beskrivningar av utvecklingen när det gäller sysselsättning, utbildning och kommunikationer samt en temadel om lokala arbetsmarknader i gles- och landsbygdsregioner.

Årsboken finns att beställa eller ladda hem på www.glesbygdsverket.se
På webbplatsen finns också en tabell med flyttstatistik för landets alla kommuner.

MÅNGSYSSLERIGER FÖRSÖRJNING I GLESBYGD

Det finns stora regionala skillnader när det gäller sysselsättningsutvecklingen i Sverige. Mellan 1993 och 1999 har antalet förvärvsarbetande ökat kraftigt i storstadsregionerna medan de i skogslänens inland till och med har minskat.

I Årsbok 2002 ges en generell beskrivning av sysselsättningsutvecklingen. Dessutom handlar årets temakapitel om lokala arbetsmarknader i gles- och landsbygdsregioner, bland annat med inriktning på alternativa arbetslivsformer.

I glesa områden ger mångsyssleri och distansarbete många personer möjlighet att försörja sig samtidigt som det kan ge ökade möjligheter för näringslivet att locka efterfrågad och svårrekryterad arbetskraft.

Enligt en studie som redovisas i årsboken kombinerar 230 000 personer flera anställningar eller anställning/företagande. De högsta andelarna kombinationssysselsatta finns i skogslänens glesbygdsområden och i storstadsregionerna.

Årsbok 2002 finns att beställa eller ladda hem från www.glesbygdsverket.se

KARTLÄGGNING AV SAMISKA SOMMARVISTEN

I höst kommer en rapport från Glesbygdsverket om infrastruktur och service i samiska sommarvisten. Efter kontakter med Sameetinget görs en kartläggning över läget i landets alla samebyar. En enkät har skickats ut till samtliga 51 samebyar med frågor om flyttningar till sommarvisten, om tillgång till väg, postgång, elström, mobiltäckning, barnomsorg/äldreomsorg och om möjligheter att lyssna på svensk radio och titta på svensk TV.

Undersökningens resultat och samebyarnas synpunkter kommer att ligga till grund för djupintervjuer med några samebyar och dialog med olika myndigheter i sakfrågorna.

Videokonferenser har varit ett led i kartläggningen av landets lärcentra. Här är det Marlen Ljusberg, Bengt Månström och Anna Lindstedt från Glesbygdsverket som väntar på att få se deltagare i Vilhelmina på bild.

VIND I SEGLEN FÖR LÄRCENTRA

– Det finns en mycket användbar infrastruktur för vuxenutbildning över i stort sett hela landet. Det är en infrastruktur som nu blir synliggjord. Så summerar Marlen Ljusberg, utredare på Glesbygdsverket, kartläggningen av landets lokala lärcentra så här i "halvtid".

Kartläggningen görs på regeringens uppdrag och den ska vara klar 1 november.

I februari gick en enkät ut till alla landets kommuner. 80 procent av kommunerna har svarat, vilket är en mycket hög svarsfrekvens.

Av de kommuner som svarat är det 127 som har någon typ av lärcentrum, och 100 av dessa erbjuder högskoleutbildning via lärcentrumet.

10 000 HÖGSKOLESTUDERANDE Under 2001, vilket kartläggningen gäller, var det 10 000 personer som bedrev högskolestudier via de kommunala lärcentrumet, vilket motsvarar antalet studenter vid ett universitet som Karlstads.

– Det visar att lärcentrumet, trots att de är en ganska ny företeelse, redan spelar en stor roll för att göra högskoleutbildning tillgänglig för nya grupper, säger Marlen Ljusberg.

Kommuner som ligger långt från högskolor eller universitet har gått före och etablerat sina lärcentra tidigt, visar kartläggningen.

VIND I SEGLEN

Förutom enkäten, som gått ut till alla kommuner, har företrädare för 17 kommuner intervjuats speciellt, och de har beskrivit planer för framtiden, möjligheter och problem.

– Allmänt har vi fått mycket positiva reaktioner på att lärcentrumet uppmärksammas som den möjlighet de är att göra vuxenutbildning tillgänglig för många fler, inte minst i våra glesbygdsområden, säger Marlen Ljusberg.

– Vi kan också se att det finns stora ambitioner men att många lever i en mycket kärv ekonomisk situation.

Norska kustsamhällen inspirerar svenska planerare

Norska kommuner har möjlighet att skapa två olika fastighetsmarknader – en för åretruntoende och en för fritidsboende. Det har fått till följd att många norska samhällen i attraktiva kust- och skärgårdsområden har kunnat behålla den bofasta befolkningen och därmed kan samhällena förbli levande året runt.

Inspirerade av Glesbygdsverkets rapport "Planering för åretruntoende i kust och skärgård" ordnade Chalmers Arkitektur och Stenakademien en studieresa till Risør och Tvedestrand på norska Sørlandet. Båda är exempel på i högsta grad levande norska kustsamhällen. På resan deltog bland andra

kommunala tjänstemän och politiker från Sotenäs kommun samt från Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen och Boverket.

– Det var en mycket inspirerande resa som gav många uppslag till hur vi i Sverige kan arbeta vidare med de här frågorna, säger Harry Westermark, utredare på Glesbygdsverket som också deltog i resan.

Glesbygdsverket har nu föreslagit att den kommande utredningen om Plan- och bygglagen ska få i uppdrag att utreda en möjlighet för kommuner att införa planbestämmelser så att en bostads användning för permanent- eller fritidsboende kan regleras i en detaljplan.

Svenska planerare, arkitekter m.fl. lär av norska lösningar för att behålla kustsamhällen levande. Här i Risør på norska Sørlandet.

FOTO: HARRY WESTERMARK

LANDSBYGDSPERSPEKTIV PÅ EUROPAS FRAMTID

Att stimulera debatten om det framtida Europa så att inte landsbygdspektivet glöms bort – det är ett av syftena med det konvent om landsbygdsutveckling som hålls i Bryssel 6-7 juni. Det är Europaparlamentets jordbruksutskott som arrangerar konventet, och de rekommendationer som konventet fastställer överlämnas därefter till Europeiska konventet. Detta i sin tur är det stora "diskussionsforum" om Europas framtid som sammankallades vid toppmötet i Laeken.

– Det här är ett unikt tillfälle för landsbygdsaktiva över hela Europa att påverka det Europeiska konventet, säger Kjell-Roger Karls-

son, utredare på Glesbygdsverket och gruppleddare för en av de sju grupper som har arbetat fram underlaget till mötet i Bryssel.

– Vår grupps rekommendationer inför konventet handlar bland annat om arbetsmetoder där man gör LEADER-filosofin med så kallade lokala partnerskap till den gängse planeringsnormen i så kallad områdesbaserad utvecklingsplanering. Rekommendationerna handlar också om en förändrad jordbrukspolitik samt om satsning på god matkvalitet genom lokalt producerad och förädlad mat, säger Kjell-Roger Karlsson. Mer info: www.agriculturalconvention.org

LIVLIG DEBATT OM KÖPCENTRA

Glesbygdsverkets förslag att utreda tillfälligt stopp för större handels-etableringar utanför tätorterna har orsakat en livlig debatt. Problemet att stora köpcentra konkurrerar ut de små landsbygdsbutikerna och stads-kärnehandeln känns igen i hela landet och många tycker att ett stopp för externa köpcentra vore bra. Andra menar att utvecklingen med stormarknader inte går att hejda och att de lägre priserna är en stor fördel.

– Vi menar inte att man för all framtid bör stoppa alla etableringar utan vi vill ge rådrum så att en ordentlig utredning kan genomföras. Ett liknande stopp finns sedan 1999 i Norge och det kan vare en viktig pusselbit för att förbättra förutsättningarna för landsbygdsbutikerna, säger Johan Krabb, utredare på Glesbygdsverket.

Glesbygdsverket lade fram sitt förslag i ett yttrande till Boverket i mitten av april. Ärendet gällde två tillstånd att bygga köpcentra utanför Östersund i Lillänge respektive det så kallade Åskorset. Boverket har nu gett tillstånd till ett köpcentrum i Lillänge, men inte vid Åskorset.

Bakgrunden till Glesbygdsverkets ställningstagande är att antalet dagligvarubutiker i gles- och landsbygder minskade med omkring 70 stycken eller 3 procent år 2001. I en nyligen genomförd enkät angav två tredjedelar av länsstyrelserna och de regionala självstyrelseorganen att externa köpcentra och lågprisbutiker är en starkt bidragande orsak till att antalet butiker minskar. Detta bekräftas av en undersökning av Demoskop som redovisades i Aftonbladets artikelserie om service i glesbygd. Hälften av 734 tillfrågade handlare trodde att de skulle tvingas stänga butiken inom fem år och det största hotet ansågs vara konkurrens från stormarknader.

Glesbygdsverkets remissyttrande finns på www.glesbygdsverket.se

B

FOTO: LENNART JONASSON

Planera för fler barn!

Genom de förfinade studier av flyttmönster som presenteras i Årsbok 2002 kan vi nu alltså bekräfta att det framförallt är barnfamiljerna som står för inflyttningsöverskott till landsbygden. De äldre flyttar till glesbygd och de riktigt gamla liksom ungdomarna flyttar till tätorterna. För alla de kommuner som vill och behöver öka på sin inflyttning är detta en mycket viktig information att ta fasta på och att dra slutsatser av!

Landsbygden lockar barnfamiljer, en inflyttningsgrupp som är guld värd för de många kommuner som alltjämt vanligtvis uppvisar en bekymmersam total befolkningsminskning.

Bättre boende, möjlighet att ha djur, att komma närmare naturen är exempel på argument vi möter bland de inflyttade landsbygdsborna. En självklar förutsättning för en barnfamilj är förstås att det finns barnomsorg, skola och vårdcentral på rimligt avstånd.

I årets årsbok visar vi också att tillgängligheten till skola och vård ser rätt bra ut i de flesta kommuner även i landsbygd. Nedläggningen av

byskolor tycks ha avstannat och bara 0,5 procent av befolkningen har mer än tre mil till närmaste vårdcentral. Det är bra förutsättningar för dem som vill ge fler barnfamiljer möjlighet att förverkliga sin önskan att flytta till landsbygden.

Men förutsättningarna kan bli ännu bättre. Och ofta är det hus i attraktiva lägen som saknas. Den moderna landsbygdsbon ställer inte orimliga krav på närhet till service, man vet att avstånden är längre på landsbygden, många gånger är det just trängseln man vill flytta ifrån. Däremot ställs självklara krav på bra och bättre boende än vad städerna kan erbjuda och att det finns bra pendlingsmöjligheter, dvs. bra vägar och/eller fungerande kollektivtrafik. Viktiga förutsättningar för att kunna stärka denna så kolossalt viktiga positiva ström av inflyttare.

Samhällets ansvar är givetvis viktigt att peka på oavsett om det handlar om kommunen, länet/regionen eller staten. Minst lika viktigt är att kreditgivare vägar låna ut pengar för nya husbyggen. Detta kommer vi på Glesbygdverket att belysa mer i vårt arbete i höst.

NYTT STRANDSKYDD INGEN LÄTTNAD FÖR GLESBYGDEN

Naturvårdsverkets förslag till nya strandskyddsbestämmelser innebär i praktiken inga lättnader utan snarare skärpningar. Det menar Harry Westermark, utredare på Glesbygdverket.

– De ”lättnader” för att främja regional och lokal utveckling som Naturvårdsverket föreslår får bara förekomma vid detaljplanering, vilket är alltför omfattande och tidskrävande vid byggande av enstaka hus, som det oftast handlar om i gles- och landsbygd. Det är också bara i EU:s Mål 1-område, dvs. landets norra del, som Naturvårdsverket föreslår att strandskyddet ska kunna vägas mot andra viktiga samhällsintressen, säger Harry Westermark.

Naturvårdsverket har tittat strikt på Miljöbalken där strandskyddet, enligt Naturvårdsverkets tolkning, i dag gäller vid havet, alla sjöar och vattendrag, även minsta bäck. Enligt tidigare praxis och länsstyrelseförordnanden i t.ex. Norrbotten är det endast 6 meter breda vattendrag som omfattas av strandskyddet på 100 meter.

– När man nu föreslår att mindre vattendrag på 1-6 meters bredd ”endast” ska omfattas av 50 meter strandskydd innebär det i praktiken en utökning av strandskyddet, menar Harry Westermark.

Dessa synpunkter gäller bara en mindre del av Naturvårdsverkets utredning. I sitt remissyttrande kommer Glesbygdverket att kommentera utredningen i sin helhet och bl. a. föreslå en metod för en bättre tillämpning av strandskyddet.

– Strandskyddet bör regleras i kommunernas översiktsplaner som upprättas i en demokratisk process där alla intressen kan komma till tals, men där staten ändå har sista ordet när det gäller riksintressen och strandskydd, menar Harry Westermark. På så sätt kan både nya möjligheter skapas och efterlevnaden av strandskyddet öka.